

A hologram hintóján

(Részletek a készülő regényből)

– Nem tudod eltalálni azt a pillanatot – mondta halkan Bertold –, erre még a megállapodott vándor sem képes, aki valahol immár végleg letelepülve szállást ad az ismeretlenből idetoppanó utazónak. Hasonló ez az arc ébredéséhez: egy reggel, midőn a redőnyt felhúzza letekintesz a tömbház közös udvarára, ott látod a tegnap még a krétával rajzolt négyzeteken bukdácsolva ugránczó kislányt immár az örök nőként, szemében hunyorgó csillogással, a csábítás egyelőre félig-tudatával.

Georgina – egyedül neki volt éjjel-nappal szabad bejárása a Megbízóhoz – kissé felemelkedett a nyugágyról:

– Olyan ez, mint egy elhagyatott hátsó udvar, telis-tele ócskavassal, ronggyal, hulladékpapírral, vasforgáccsal, dobozokkal, széttaposott cipőkkel s kiszolgált, rozsdás edényekkel. És ezekből a limlomokból, ócskaságokból kellene kihalásznod, ami mégis megőrzendő. Különbségtevés. Veszélyes foglalkozás ez, kedves Bertold!

– Avagy kalandozás nélkül nincs kaland? – suhant el csúfondárossan Zita, közben azért néhány gyors felvételt készítve.

– A váltás szándéka kísérlet a meg nem tapasztalt dolgok meghódítására – mondta kissé bosszúsan Bertold. – Amennyiben persze a félelem nem blokkol. Lázadjunk az elsüppedés ellen! És derüljön ki végre, milyenek is vagyunk valójában.

– Szerintetek mi a különbség elszántság és lázadás között? – kapcsolódott a beszélgetésbe a Megbízó, miután átlapozott néhány frissen érkezett újságot.

– Mindenképpen két eltérő fogalommal szembesülünk, más és más érzelmi töltésűek; azonfelül úgy gondolom, a lázadás hirtelenszerű, és rövid ideig tart – élénkült fel Georgina.

– Igen, egyezem! – helyeselt Bertold. – Az elszántság viszont nyilvánvalóan hosszú, lassan érő folyamat, amelyet végigjárva az ember következetesen megfogalmazza a fontos céljait, és halad azok elérése felé. Olyan húzóerő kerül a birtokunkba, amely által érdemesnek tartjuk elviselni a rosszat is annak érdekében, hogy elképzeléseink idővel megvalósuljanak. Ezzel szemben a lázadás kirobbanó energia, érzelemből jövő reakció. Ha ez az érzelmi töltet kialszik, lázadásról már nincs értelme beszélni. Az elszántság racionális síkban azonban megmaradhat...

– Te mit gondolsz? – állította le a Megbízó a kamerájával köröző, mindent dokumentáló Zitát.

A lány arcán furcsa mosoly jelent meg:

– A valódi énem lázadásáról ezúttal nem beszélnék – jelentette ki hetykén. – A témához kapcsolódva annyit talán mégis – fűzte hozzá most már nyugodtabban –, hogy az elszántság képezheti azt a potenciált, amelyből aztán kialakulhat a lázadás. De ha ezt áthelyezem egy hatalmi nézőpontba, akkor ott maga az elszántság már lehet lázadás is, gondoljunk csak Orwell regényére. És Camus szerint is az emberhez egyedül méltó viselkedés a lázadás.

– Én mindebben ismét csak a kezdő pillanatot kutatnám – dűnyögte a Megbízó –, avagy honnan és mikor születik meg például a szabadság igénye?

Zita elsietett, majd kisvártatva visszatért egy könyvvel. A jelzésnél felütötte, és olvasni kezdett: „Az előzetes, sejtésesen ismeretlen nemlét állapotáról kellene szólnunk, arról a kavargó ködfergetegről, mely mégis történet-nélküliségében mozdulatlan – s amely ugyanakkor híján van iránynak, tervek egyaránt. Ám ekkor megjelenik egy halvány fénycsóva, amely a tett hírnökeként előkészíti a gondolatot. Ez valójában azért lényeges, mert a mérhetetlen világmindenségben az ember mindössze egy fontos jeggyel, egyetlen jelentős tulajdonsággal ruházódott fel, ez pedig a tett, még pontosabban: a teremtés képessége. Az ember a teremtés lényegi tulajdonságának birtoklásával áll kapcsolatban a kiismerhetetlen felsőbb erőkkel; azok másolataként rendezkedhet az adott térben és időben, azaz alakíthatja saját világát. Képes a változtatásra. E folyamatban – mint már állítottuk – a tettet megelőzi a gondolat, amely még szunnyad, egyfajta elmosódó révület csupán, még nem áll össze mintává, amely aztán meghatároz minden későbbi képletet. Egy pillanattal a teremtő gondolat megjelenése előtt a létösszetevők még szétgurulva, az egymástól függő kapcsolódásnak

semmi jele, ám a most alulról felfelé örvénylő tölcser egyre szélesedő körköröségében a születendő gondolat már puha gyolcsban, akárha a suhanásra vágyó rezdülethez mind erőteljesebben tapadó szomjúság. Ködoszlóban az ősminták felsejlése. A nyugvópont titkos helye ez a mágikus erőkre bízott derengő indulás előtt, az elszalasztott, vagy éppen a teremtő pillanat küszöbe. Amikor még minden lehetséges.”

Azon az estén többet már nem szóltak.

*

Doris Day késett. A többiek már ott ültek a kastély hűvös nagytermében a harmincvalahány személyes tölgyfa asztal egyik végében. A nehéz brokátfüggönyökön alig szűrődött át némi fény, a képekkel túlszűfolt, sötétlően bordó színű falak mentén lovagi páncélok sorakoztak csillogó bárdokkal, különféle méretű vitrinekben kardok, lőfegyverek, kitüntetések. Az asztalfőn helyet foglaló Megbízó röviden üdvözölte a megjelenteket, majd Zitához fordult:

– Olvass fel, légy szíves, a kijelölt szemelvényekből! Hallgatunk!

„A Kerekes Dér Gyula szobrász lakásában kialakított kutatóhely megmarad, a hagyaték szakszerű feldolgozásáról az illetékes minisztériumnak kell gondoskodnia, az akadémikusok úgyszintén döntöttek, de ez már apró részlet, hogy az állandó kiállításhoz többnyelvű füzet készül a látogatók és a kutatók számára.”

Zita a hallgatóság felé fordulva az elhangzott információt azonos mód kiegészítette, miszerint az állami hírügynökség másnap jelentetett egy közleményt, amely inkább cáfolatnak tűnik. Abban az áll, hogy a Kerekes Archívum általános működéséről a felek egyelőre csak szóbeli megegyezésig jutottak el, némely részletek esetében viszont még nem született megállapodás. Sőt, továbbra is napirenden szerepel az alapidokumentumhoz csatolt főigazgatói koncepció, amelynek „szakmai bizarrságairól” számos bírálat jelent meg különféle lapokban. Az időrendi sorrendbe rakott levélkötegek, továbbá a kéziratok és a vázlatok zömének eltávolítása, más helyszínre való áthelyezése például szintén a főigazgatói elképzelések közé tartozik, emiatt azonban közel ezer külföldi és hazai szaktekintély tiltakozott eddig, ami szintén megfontolásra, újragondolásra kényszerítheti az akadémikusokat, valamint az Archívum kurátorait.

Általános meglepetésre Zita ezúttal sötét kosztümöt viselt, arcán alig észrevehető, pasztellszínű smink.

– Ezek a fiatal lányok képesek manipuláció révén újfajta valóságot teremteni – súgta Georgina Bertoldnak.

A férfi halkán visszaszólt:

– Önmagukon, önmaguknak retusálják a világot.

Zita körülnézett, várt néhány pillanatot, majd egy kikészített újságcikket emelt fel az asztalról. Nyugodt hangon folytatta: „Az egykori diktatúra szellemét idézi a szándék, hogy Kerekes hagyatékát érintetlenül, egy helyen hagyják, s ráadásként állandó kiállítást is szerveznek a szobraiból. Posvány és gyalázat! Sokan elfelejtik, hogy ez az alkotó, akit ugyan egy időszakban a szakma külföldön is igen nagyra tartott, ez a személy tehát egyszerűen egy szörnyeteg volt. Szó sincs arról, hogy éppen ma mutatkozna igény munkásságának úgymond tárgyilagos és objektív bemutatására.”

– Fél éven át egy irodában dolgoztam a lányával, utálatos volt! – jegyezte meg Doris Day.

„Az alkotók többsége az univerzális orientáció híve – idézett Zita egy újabb szemelvényből –, ezzel szemben Kerekes álláspontja szerint a művészet a társadalom eszköze, következésképpen a műnek elsősorban a valóság történéseit kell – méghozzá a hűség alázatával – bemutatnia. Kerekes Dér szemléletét abban a rendszerben nem lehetett megkérdőjelezni, s különben is, egy tanszékvezető parancsaival szemben nem volt apelláta. Néhány rebellis, igen tehetséges fiatal szobrász megpróbált ugyan becsempészni korszerűbb nézeteket, elevenebb gyakorlati megoldásokat – Kerekes pillanatok alatt eltávolította őket az egyetemről. Holott ketten például kedvenc diákjai voltak, akik mellel még mélységesen tisztelték őt.”

Zita a Megbízó felé fordult:

– Úgy értesültem, Kerekes néhány köztéri szobrát már lebontották.

– Valóban – mondta a Megbízó –, de esetünkben ez nem lényeges. És különben sem akarok igazságot tenni ebben az ügyben. Ennek az egykor megbecsült és elismert, bár a kirakatban méltatlanul gyakran szerepeltetett szobrásznak a műterme most lelakotva, hagyatékát valószínűleg széthúzzák, közben olyan vádak is napvilágot látnak, amelyek ellenőrzésre szorulnának, de sem ezzel, sem az örökségével nem akar senki pártatlanul foglalkozni, még kevésbé az esetleges vizsgálódás után megalapozott véleménnyel a nyilvánosság elé lépni.

A Megbízó ekkor felállt:

– Nekem azonban lenne egy ötletem!

A rászzegeződő tekintetek közepette előadta tervét: ezek szerint a tőlük a második utca közepén található Kerekes-rezidenciába holnapután éjfélkor behatolnak, de nem hoznak el onnan semmit. Egyszerűen felhívják a közvélemény figyelmét erre a lehetetlen állapotra.

– Ezért hívtak engem? Nekem is lesz feladatom? – kérdezte a nyugalmazott artista.

– Igen – mondta a Megbízó. – Átlendül valahogy a kerítésen, felhalad a lépcsőkön, és kinyitja a villa kétszárnyú bejárati, üvegezett ajtaját, amíg mi – az utcai kapu lakatját feltörve – odaérünk.

– Hozzunk el valamit mégis! – rakoncátlankodott kényeskedve Zita, egy pillanatra kiesve felnőttes szerepéből.

– Nem! – jelentette ki igen határozottan a Megbízó. – Inkább viszünk!

– Mit? – érdeklődött Georgina.

– Három kirakatbábut – volt a válasz.

A továbbiakban a Megbízó töviről hegyire elmagyarázott minden részletet. A jelenlevők így megtudhatták, hogy Jozefa és az ügynök a kastélyban marad a biztonságra ügyelve, a Megbízó, Bertold és Georgina behatolnak a műterembe, Zita pedig mindenről felvételeket készít. Az artista vizsgálódva az udvarban sétál, s amennyiben a szomszédságban mozgolódás támadna, hamis rendőrségi jelvényét előhúzva csitítja le az érdeklődőket. Doris Day az utcán marad, a kapunál, ha rendőrök jönnének, azt mondja, hogy a barátját várja, aki besietett a táskájáért az épületbe, s már vissza kellett volna érkeznie.

Jozefa széthúzta a függönyöket, rövid időre eltűnt, majd egy oldalsó teremből szendvicsekkel megrakott tálakkal tért vissza. Zita is segített neki.

– Holnapután este tízkor itt találkozunk, ebben a teremben – mondta végül nyájas elégedettséggel a Megbízó. – Mindenki egyszerű hétköznapi ruhát öltson magára! Van valakinek kérdése?

*

Hetek múltán egy nagyméretű boríték érkezett a Megbízótól, benne levél és néhány fotó.

Az egyik felvétel azt a pillanatot örökítette meg, amikor – utoljára – még egyben volt a társaság, a kastély nagytermében; pezsgőbontás után a Megbízó magasba emelte poharát, s a többiekkel együtt vidáman figyelte a vetítővásznon, amint a rendőrök berontanak a műterembe, s egyikük a revolverével két lövést ad le Butlerre. A kira-

katbábu bal keze elröpült, mellkasa beszakadt, feje hátrahanyatlott, már csak egy zsinég tartotta. Egy további fotó a másnapi lapok címlapjait mutatta: minden valamirevaló tájékoztatói eszköz hírt adott a titokzatosnak minősülő csoport előző esti rejtélyes behatolásáról, némelyek terjedelmesebb riportokat is közöltek. A bulvárlapok inkább képriportokban számoltak be a szobrászművész lakásában történtekről, ezeken a fotókon a falakra tűzdelt papírlapok is látszottak, tartalmukkal azonban – érdekes módon – egyik újság sem foglalkozott. Az esti lapok azt is megszelleztették, hány rendőr érkezett a helyszínre, mennyi időre zárták le a környéket, elterelve a báméskodókat; a különleges egység páncélinget viselő tagjai hogyan közelítették meg a műtermet, felszerelve füstbombákkal meg azonnali harc képességét előidéző zsibbasztó lövedékekkel; a helyszínelők miként kutattak át tüzetesen minden termet használható ujjlenyomatok reményében; egy másik csoport hányféle korszerű eszközt használt a hatalmas udvar egyes pontjain végzett mérésekhez. Az esettel kapcsolatos sajtótájékoztatónak minden tévécsatorna korrekt terjedelmű hírblokkot szentelt.

„Természetesen arról senki sem rendelkezhetett információval, hogy a rendőrök idővel rájöttek, valakik figyelik őket: dühükben bútorokat borítottak fel, kiráncigált fiókok tartalmát hajigálták ki, míg végül a hatalmas könyvszekrény legtetején rátaláltak a mikrofonnal felszerelt, távirányítással bekapcsolható kamerára – írta levelében a Megbízó. – Hasonlóképpen csupán a néhány napra rá megjelent *Rendőrségi Közönyben* bukkanhattunk rá arra a közlésre, miszerint a lefoglalt tárgyakat utóbb rendkívüli alaposággal átvizsgálták, de áruklódó nyomokat nem találtak. Úgyszintén a rendőrségi szaklap híre, hogy a szétroncsolt Butler egy szemeteskonténerben végezte, Ashley és Scarlett azonban egy-egy polcot kapott a rendőrség központi raktárában.”

*

Bertold elsétált a közeli mellékutcából megközelíthető, forgalmasnak igazán nem mondható, számára viszont kifejezetten otthonos aprócska térre. Szemközt a múltból ittfelejtett vegyeskereskedés foglalta el az egyik többemeletes épület földszintjét.

– Jó napot, művész úr! – mondta sapkáját megbökvé a töpörödött boltos. – Hosszú hónapok óta nem láttam uraságodat, talán elutazott valahová?

– Így is lehet mondani – hagyta rá Bertold, aki amúgy sokáig hadakozott a „művész úr” megszólítás ellen, mígnem egy alkalommal kiderült: a közelben népszerű, sokakat foglalkoztató amatőr színház található, amelynek tagjai gyakran átugranak ide itálért, cigarettáért, apróságokért, s bármilyen sértődést elkerülendő minden benyitó kuncsaft esetében ez a köszöntési forma honosodott meg. Így lettek például a szomszédságban lakó trécselő asszonyságokból is kezitcsókolomos „művésznők” – egyébként egyikük sem tiltakozott, inkább mókásnak találták a boltos szóhasználatát. Aki mellesleg kiválóan értett a fűszerekhez, folyamatosan bőséges kínálattal rendelkezett, hozzávaló recepteket is ajánlani tudott, emiatt a város távolabbi részéből is felkeresték. Éppen a kecses címkékkel ellátott kicsiny fiókokat töltötte fel. Bertold komótosan figyelte, s a mesekönyv-emlékezetét benépesítő sivatagi vonuló karavánokkal meg az árnyéktalan ültetvényeken hajladozó rabszolganókkal közösen kutatta az érkező illatok vélhető eredetét. Végül – gyors elhatározással – megkérdezte:

– Mit gondol, a kirakatbábuk képesek egymással beszélgetni?

A boltos visszafordulva rátámaszkodott a pultra, majd hosszabb szünet után megszólalt:

– Ha akarnak, igen.

Választott a napilapok közül, kért még egy dobozos sört, elköszönt, majd a keskeny úttesten áthaladva visszasétált a parkba. Fialtal pár nézelődött a virágágyásnál, fogták egymás kezét, percenként csókolóztak. Kerékpáros érkezett a főutca felől, a szemcsés résznél lassított, majd hirtelen megfordult és elhajtott. Bertold helyet foglalt az egyik padon, szórakozottan átlapozta az újság első néhány oldalát. A felerősödő szél a folyó felől hűs léghullámokat görgetve mozgásba hozta a fák senyvedő leveleit, a színekben takarékos virágágyás is mintha feltápászkodni készülne, valaki a felsőbb emeletek egyikén ablakot csukott, és leengedte a redőnyöket. Bertold vigyázva összehajtotta a napilapot, kényelmesen hátradőlt, s átadta magát a minden irányból érkező, nagyon halkán zúgás szivárgó hullámzásának...